

Regu CLT / CIH / ITH	
Le	- 1 AVR. 2019
N°	0235

Format for National Register of the Intangible Cultural Heritages of Ethiopia

Register No. 0006

1. Background

Ethiopia is the cradle for the ancient civilization as well as number of intangible social values; among the cultural heritages it has the cultural festivity sung by girls in the northern part of the country. This festival of girls is named [**Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel – Ethiopian Girls Festival**]. This festival is an open air element celebrated as the day of the liberty of women. This traditional festival is celebrated annually from August 22-24 after the 'Tsome-Filseta' lent season is over.

2. Intangible heritage information

2.1 Domain of the heritage

Social practice, rituals and festive event; performing art; and oral traditions and expressions; including language as a vehicle of the intangible cultural heritage.

2.2 Name of the element, as used by the community or group concerned:

[**Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel – Ethiopian Girls Festival**].

2.3 The heritage belongs to the community (ies), group(s) or individuals concerned: This Intangible Heritage belong to the ethnic groups in the Amhara and Tigray regional states of Ethiopia.

2.4 Description of the element:

The Festival of Girls and Women is among cultural festivals widely celebrated in Amhara and Tigray regions of Ethiopia. Based up on the green leaf girls and women tie to their waist during the celebration, the festival is referred: In Amhara region; Ashandiye in Lasta Lalibela and Gonder; Shaday in Waghemra Zone, Solel in Raya-Kobo and in Tigray Region; Ashanda in Enderta, Tembien and surroundings; Marya in Adigrat area and Ayiniwari at Axum and environs. In these regions, the festival is widely celebrated, leaving the girls free from any social and economic gender pressures. They enjoy freedom without limit and play with their peers and express their social critics. The festival is regarded as the festival as the cultural women`s day.

The name Ashanda/Ashandiye/Shaday stands for two things. The first is the plant which the girls knot on their waist that looks like tilted leaf, its root white and other parts being green. Ashanda/Ashandiye/Shaday also stands for the name of cultural play of the girls and women. The girl's play is celebrated for three days based up on the ascension of Marry the Virgin (Felseta lent broken).

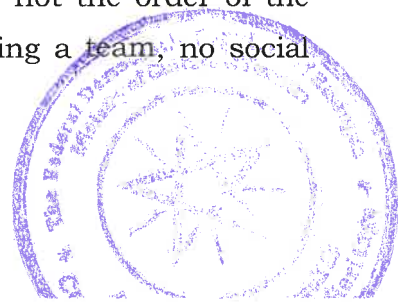
Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel – Ethiopian Girls Festival is a cultural play of girls celebrated colorfully. This festival is known as ascension/festival of ascension. Accordingly, the ground of Shaday, Ashandiye, solel, Ashada is the festival of St. Marry the virgin. This festival is celebrated on August 22, after the 15 days fasting is over.

The other story noised aboard about the historical background of the festival is the good news for the welcome of the Ethiopian New Year; however, summer time is the basic occasion to grow and harvest. The winter is linked with the darkness and the bare times and based up on this it tells that the summer time is near to completion. As the New Year is about at hand, accordingly it is regarded as the cultural play the girls sing door to door.

Others site different stories of the Holly Bible describing the festival in relation to the birth of Christ. They explain the beginning of this festival based up on the green olive leave, as the dove carry it to tell the good news of the retreat of the water of catastrophe in the time of Noah.

In Wag'hmra and in Raya Kobo areas, both Christians and Muslims celebrate the festival together. The festival is celebrated for three consecutive days since August 22.

Before the festival date arrives, girls get busy preparing costumes and Jewels. The girls decorate their hair as the festival day approaches. They also bring Ashanda/Ashandiye/Shaday leaf from nearby fields. Among others, festivity team establishment is one of the key democratic manifestations. Girls from different age groups together with their age peers gather in the respective villages or neighborhood and establish festivity teams. Complementary children's' team also gets established and comprises of residents from nearby villages. Though uniformity is not the order of the team members, their number ranges from 10-20. When establishing a team, no social

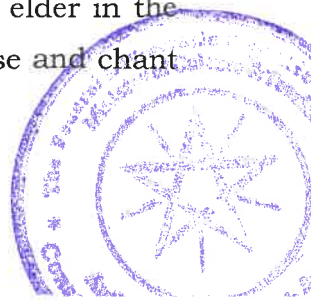
discrimination or class shall serve as a condition. Some of the boys who participate in the festivity, assumes their responsibility as guardians of the girls. The number of the boys in the respective teams shall not exceed three. During the festivity, the boys attentively accompany the girls and assure the safety so that the girls can play with utmost freedom.

The other wider preparation which needs much time and effort is preparing cultural costumes and Jewels. The Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel – Ethiopian Girls Festival is the festival of girls where they go out beautifully and looking gorgeous. They shall collect costumes and jewels necessary for the festival. Every girl either buys or borrows the costumes and jewels from relatives and neighborhood. Parents help the girls with all the preparations; purchasing costumes to their children and preparing the costumes they have been wearing. The following day on August 21, the girls shall prepare eye shadow, butter, ear rings, necklace, shoes and clothes.

After the girls gather themselves for the plays in the village on the day of the festival, they elect the leader of the team. The major criteria used in the election of the leader are: influence, experience, age, loyalty, and play skills. The leader elected shall assume the responsibility of the gifts inventory and lead the team.

Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel girls shall kick of their play early in the morning. The play shall begin from the respective nearby churches. After the girls carry on giving the play more color, their first task is building the team and heading to the church for a thanksgiving. When they approach the church, all of the girls worship in group. Encircling the church three times, they praise God who renders them to this very day in health, peace and togetherness. Right after, they make circle and sing the very typical lyrics of the festival. When they arrive to the entrance-gate of the church, they all take their shoes off to symbolize cleanliness. Upon the arrival to the sanctuary, they continue playing after worshipping together. Then, they cut the head of the green leaf and tie to sprinkle it as flower on the gate of the church.

Before they leave the church, religious scholars, or anyone elder in the church premise shall precede blessing saying “be blessed, let God help you reach the next year...” On their way back from the church, they start their day visiting the house an elder in the village with the highest social influence. They shall sprinkle flower and praise and chant

for the start of their season for happiness, freedom and recognitions. They play different melodies which advocate the mother and the head of the family which gives the master piece of their play color.

The door to door flower sprinkling shall then proceed to subsequent random houses all over the neighborhood. They visit across every door without any class disparity. While they visit door to door, they sing and play to everyone they meet on the way and gets different accustomed traditional gifts. In rural areas, it is usual to give them something to eat or drink. They are usually provided with honey mixture or yogurt. When given with the gift, they sing the song ‘ፈሰስ ፈሰስ ከም ማይ ነሐሰ’ meaning ‘the gifts are pouring like the rains of August’ which is the highest rain shower season. Then, they head to the next play being blessed by the elder visited. In such a way, they spend the whole day singing and playing. In the evenings, they review the performance of the day and depart for home having an appointment to the next day.

Children in the villages accompany the girls and spend the whole day and tangentially participate in the playing. The youth boys accompany the girls who play the whole day. They put on coat and short as well as scarf on their shoulder. The youth boys primarily have two roles. The first one is to assure the safety of the girls of their neighborhood. The second one is the festival provides an excellent opportunity for the youth to meet a potential life partner.

Eventually, the girls give part of the gifts they collected to the church and local philanthropic institutions, and split the rest equally.

2.5. Significance of the intangible cultural heritage

The Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel – Ethiopian Girls Festival has various social and economic Significances. All family members living in different places get together to celebrate the Festival and people visit their relatives and parents living in different places of the country. The festival is not discriminatory since those who are well of have the habit of sharing with the needy.

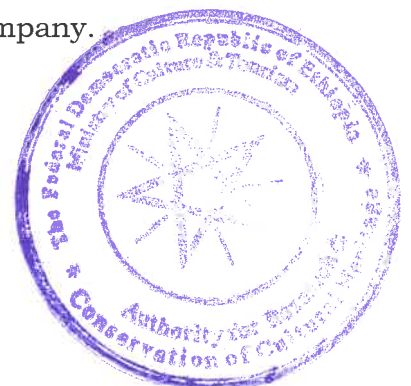
Therefore, the festival creates and strengthen togetherness and plays significant role in terms of maintaining the unity of the people, prospering the culture and social life of the people. It is a joyous moment providing for girls and women with a social cohesion and sense of identity.

When the girls play door to door, they are given with traditional gifts. They play not only in the houses they can get alms but they head to the poor who may have nothing to give except blessing. This avoids discrimination and inequality. Instead, respect and mutual understanding prevails.

The festival provides an excellent opportunity for the youth to find a potential life partner. To exploit such an opportunity, the boys cut pieces of the Ashenda leaves tied on the waist of the girls they liked to imply their affection and love. The boy then informs to his family about the girl he liked. Then after, the latter requests the parents of the girl for a possible engagement. The betrothed girls attend the festival decorated with the jewels presented from her fiancé as well as future parents in law. Those not betrothed shall go out again wearing the clothes purchased by their parents. As such, the Festival provides an excellent opportunity for the youth to find a life partner.

The festival has also significant contribution towards promoting and advertising the cultural dressing style, the traditional clothes and hair style of each community. The festival is a platform to demonstrate the talent of telling poems. This plays an important role in safeguarding the Intangible Cultural Heritage. It is not also a taboo to wear costumes borrowed during the play. Those who have costumes can give to the one who has not. The festival strengthens understanding and the values of supporting each other. The festival creates higher economic activities particularly for the service providers, producers, designers and sellers of traditional clothes and ornaments.

In Ethiopia, where women have very limited opportunities for public engagement and public self-expression, 'Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel' provides an excellent opportunity for girls and young women to publicly express their ideas, to freely socialize with their peers and enjoy the comfort of one another's company.

The songs address lots of social issues and involve in constructive criticisms of societal faults without fear of reprehension or social punishment. Gender equality is promoted and anti-HIV/AIDS awareness creation activities are undertaken during the festival.

'Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel' has been celebrated by different religious and ethnic groups and by various neighboring cultures in Northern Ethiopia. This has a potential for creating cooperation, harmony and brotherhood among different cultures and peoples. To this end, there have been some encouraging endeavors of cultural exchange during the festival in recent years. The girls who participated in the festival are free to say and do whatever they want during the celebration. Ashenda is, thus, not just a cultural festival, but also an 'indigenous feminist festival'. This play is conducted once in a year and considered as the liberty and entertainment occasion for women.

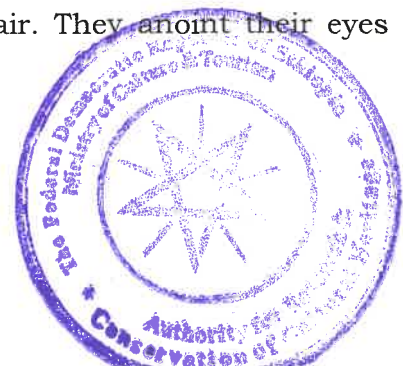
3. Characteristics of the element

3.1 Associated Tangible Aspect

When the girls play the cultural songs they wear the plant known as Ashanda over their waist on their dress. They wear a cross known as 'Dinble' or 'Dri' on their neck and an ornament called 'Dikote' on their hand and 'Alboo' on their leg as well as earring. In Raya Kobo, girls wear a dress named 'Tiftif' or 'Shinsehn' and a plastic shoe called 'kongo' when they go to the play. They hold drum to give color for the play.

In general, among costumes and jewels to be used during the festival, are cotton dress, 'jersi' dress having different colors, bracelet, ear rings three crosses with different designs and necklace as well as other materials that show the culture of the people are also the element of the celebration.

The boys safeguard the girls with their possession guard stick all along the festivity. The boys also hold teeth brushing stick to symbolize cleanliness. When the girls go out for the play they are beautified with costumes and jewels. Children shall tie jewel made of beads round about their head. They got their hairs dressed "game" and bind the thread which is twisted with green, yellow and red on their hair. They anoint their eyes and eyelids with butter cream.

3.2 Associated Intangible Aspects

The physical movements and other procedures to be carried out by the performers and participants of the element include the following among others. Before the girls go to the church to thank their God, they first go to a near-by river or spring water and wash their hands, feet, and face in a mass. The value behind this is a ritual-like practice to rinse so that they are clean both physically and spiritually before entering into the church. The girls then go to the church of St. Marry or any other church in their neighborhood, early in the morning of the very first day of the festivity. They pray for a while and then the girls go around the church three times thanking their God and leave the premises with thanks giving songs.

Finally, the girls head to every houses in their villages and express their best wishes via their songs and dances. When the girls are done with their songs and dances, persons whom to the best wish are expressed in return wish the girls to live long and stay healthy and united. Indeed, this often takes place in the form of blessing.

4. Individuals and Institutes partaking with regards to the inventoried heritage

4.1. Practitioners/performers of the heritage

‘Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel – Ethiopian Girls Festival’ is a cultural festival performed by virgin girls and young women. However, the participants of the festival also include women, children and young males and other members of communities.

4.2 Other participants (custodians)

The major actors of the practice of the heritage are the young girls of the heritage and the practitioners. However, the following stakeholders are also among the ones who take major effort in keeping, caring for and transferring the heritage between generations; these are:

- Cultural Associations
- Ministry of Culture and Tourism

- Authority for Research and Conservation of Cultural Heritages
- Regional Culture and Tourism Bureaus
- Zone Culture, Toursim and Communication Affairs Offices among others.

4.3 Customary practices governing access to the element or specific aspect

Practices related to the element have no restrictions on access. An important feature of the festival is its transparent and openness nature. There is no customary restriction to access any of the practice of the Festival. However, for it is highly gender based festival, the festival is chiefly celebrated by females. Boys even if they participate, play an escorting role to defend the girls of their neighborhood. They are responsible for protecting their local group performers from any disturbance from groups who came from other villages. They only accompany the females. Therefore, the element is a gendered cultural festival which exclusively entitled to the female.

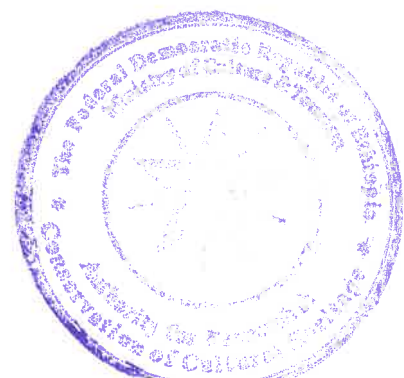
5. Sustainability, wellbeing and Status of the heritage/element:

5.1 Current Status of the element:

The heritage is currently practiced annually. Overall, the attendants of the celebration are observed to be increasing. Nowadays, the festival is widely and colorfully practiced in the Amhara and Tigray Regions of Ethiopia. There are reports signifying the increasing number of tourists who attend the festivity from time to time. Girls and young women are adding various aspects to the celebration. The play has been implemented and celebrated with increasing colorful event.

5.2 Mode of Transmission of the heritage from generation to generation

Whereas, the mere and major mechanism of transmission of the heritage is to sustain the celebration, the other modes of transmission from generation to generation include promoting the festival by airing the holiday ceremony in audio and video through several mechanisms utilizing mass media. To maintain the style of celebration; creating forums where the elders who have knowledge of the custom in the country get to transfer their knowledge towards the youngest cohort.

5.3 Threat to the enactment of the heritage

5.3.1 Physical Threats:

Whereas, with regards to dressing styles, it has now become common to wear in compliance with the custom and the local tradition, access to the green plant called Ashenda as the former times has become difficult nowadays due to climate changes and environmental degradation.

5.3.2 Socio-Economic Threats:

As the number of the teams formed during the festival has increased from time to time, villagers failed to give traditional gifts and return back the girls who come to their house telling them that they have given to others. Due to globalization and technological advancement, the traditional play has been challenged for unnecessary modernization in the songs, costumes, beautification, hair dressing and performing way.

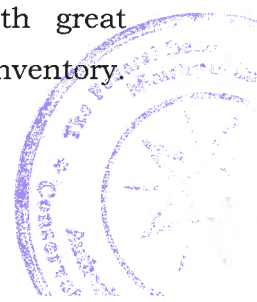
5.4: Safeguarding measures in place

Motivating the girls continues the practice of the element; creating forums where the elder women who have the experience of the festival transfer their knowledge towards the virgin girls and young women plays an important role. Producing documentaries regarding the festival and conducting studies with this regard also plays an important role in promoting the heritage and make the safeguarding measures in place.

6. Data gathering and inventorying

6.1 Consent from and involvement of community/group in data gathering and inventorying

During the inventorying of the intangible heritage, a team of experts deployed by government organs of every hierarchy, regional culture and tourism bureaus, experts of the Authority for Research and Conservation of Cultural Heritage as well as representatives of the community have participated in the inventory with great responsibility and motivation which contributed towards the success of the inventory.

Women and girls performing the festival have also actively participated in the interviews and focus group discussions conducted to collect respective data. Representatives of relevant institutions have also provided their comments with due responsibility and commitment.

6.2 Restrictions, if any, on use of inventoried data

Whereas, there is not limitation in utilization of the data as resource towards the effort in promoting and developing this national intangible heritage; however, unauthorized utilization of the data without consent from the respective individual or legal authorized entity as well as the custodians, where the utilization is for business profit, and other activities basing private interest or acts that are contradicting the custom shall be subject to accountability in accordance with the national law.

6.3 Date and place of data gathering

The element was inscribed in the National Register of the Intangible Cultural Heritage of Ethiopia under Register No.0006 on August 27, 2018. Data for this Inventory has been collected from the Amhara and Tigray Regional states.

6.4 Responsible body to the national inventory/register of the element

The national register of the **'Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel - Ethiopian Girls Festival'** is undertaken by the Heritage Inventory, Inspection and Standardization Directorate of the Authority for Research and Conservation of Cultural Heritage(ARCCH). Experts who have participated in the inventory process are: Andualem Assefa, Gedyon Mulatu, Kelemua Mekonnen, Dereje Wase and Gezahegne Girma.

6.5 Certification of Authorized Personnel

Approved By

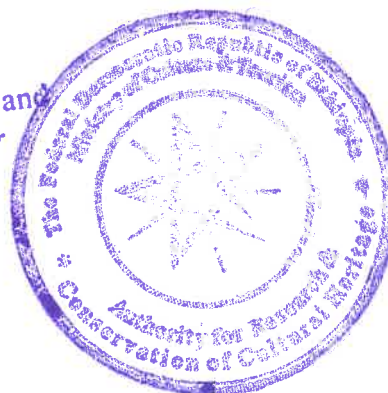
Name: _____

Signature: _____

Date: _____

Desalegn Abebaw

*Cultural Heritage Inventory and
Standardization Director*

የኢንታንጂብል ባህላዊ ቅርስ (ኢባቅ) በሀገር አቀፍ ደረጃ ለመመዝገብ የተዘጋጀ የኢንቬንተሪ ፎርማት (Format for National Register of the Intangible Cultural Heritage of Ethiopia)

መለያ ቁጥር-0006

Register No 0006

1. ዳራ (Background)

ኢትዮጵያ የጥንታዊ ስልጣኔ እንዲሁም የበርካታ የማይደሰሱ ባህላዊ ቅርሶች መገኛ ስትሆን ካሏት በርካታ ባህላዊ እሴቶች መካከል በክረምት ወቅት በትግራይ እና አማራ ክልሎች በሚገኙ ብሄር ብሄረሰቦች ዘንድ የሚከውነው የልጃገረዶች ባህላዊ ጨዋታ አንዱ ነው። አሸንፏ፣ አሸንድዬ፣ አይኒዋሪ፣ ማርያ፣ ሻደይ፣ ሶለል (Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel) በመባል የሚጠራው ይህ የልጃገረዶች ክብረ በዓል ኃይማኖታዊና ባህላዊ መሠረት ያለው ሲሆን የፍልሰታ ጾም ፍቺን ተከትሎ ልጃገረዶች በቡድን በቡድን እየሆኑ ወገባቸው ላይ የአሸንፏ/አሸንድዬ/ሻደይ/ ተክል አስረው የሚጫወቱት እንደ ባህላዊ የሴቶች ነጻነት ቀን የሚከበር የአደባባይ ክብረ በዓል ነው። ይህ በዓል በኢትዮጵያ የቀን አቆጣጠር ከነሐሴ 16 ቀን ጀምሮ ይከበራል።

2. የኢንታንጂብል ቅርስ መረጃ፡-

2.1. የቅርሱ ምድብ (Domain)

ማኅበራዊ ክንዋኔዎች፣ ሥነ-ሥርዓቶችና ፊሎዩቫሎች፣ ትውን ጥበባት፣ አፋዊ ትውፊቶችና መገለጫዎቻቸው

Social practice, rituals and festive events; Performing Art; oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage

2.2. የቅርሱ መጠሪያ በብሔሩ ቋንቋ (Name of the element, as used by community or group concerned) አሸንፏ፣ አሸንድዬ፣ አይኒዋሪ፣ ማርያ፣ ሻደይ፣ ሶለል (Ashenda Ashendye Aynewari Maria Shadey Solel).

2.3. የቅርሱ ባለቤት ብሔረሰብ፣ ቡድን ወይም ግለሰብ (Community(ies),group(s) or individuals concerned):- የቅርሱ ባለቤቶች በአማራ እና በትግራይ ክልሎች የሚገኙ ብሔረሰቦች ናቸው። (Ethnic groups in the Amhara and Tigray regions of the Country)

2.4. ስለ ቅርሱ ምንነት ማብራሪያ (Description of the element):- ይህ የልጃገረዶች/የሴቶች ክብረ በዓል በአማራ እና ትግራይ ክልሎች በሰፊው ከሚተገበሩ ባህላዊ በዓላት መካከል አንዱ ሲሆን በአማራ ክልል ዋግኸምራ አካባቢ ሻደይ፣ በላሰታ ላሊበላና ጎንደር አካባቢዎች አሸንፏዬ እንዲሁም በራያ-ቆቦ ሶለል በመባል ሲጠራ በትግራይ ክልል እንደርታ እና ተንቤን አካባቢዎች አሸንፏ፣ በአክሱም አይኒዋሪ እና በአዲግራት ማርያ በመባል በሰፊው ይከበራል። ክብረ በዓሉ ሴቶች ከማኅበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ጫናዎች ነጻ በመሆን ያለምንም ገደብ በመንቀሳቀስ በነጻነት ከአቻዎቻቸው ጋር እንዳሻሻቸው የሚጫወቱበት፣ ባህላዊ ክብረ በዓል ከመሆኑ የተነሳ እንደ ባህላዊ የሴቶች ቀን የሚከበር ትውፊታዊ የልጃገረዶች/የሴቶች በዓል ነው።

ይህ የልጃገረዶች/የሴቶች ባህላዊ ክብረ በዓል በአማራና ትግራይ ክልሎች በበዓሉ ትግበራ ጊዜ ሴቶች ወገባቸው ላይ ከሚያስሩት ተክል መጠሪያ በመነሳት አሸንፏ፣ አሸንድዬ፣ ሻደይ፣ በመባል በትግርኛ፣ በአማርኛ እና በኸምጣና ቋንቋዎች የሚጠራ ቢሆንም በተለይ በምስራቅ አማራ ራያ-ቆቦ አካባቢ ከግእዝ ግስ በመነሳት ሶለል በመባል ሲታወቅ በማዕከላዊ ትግራይ በአክሱም አካባቢ ዋሪ ከምትባል ወፍ መጠሪያ በመነሳት አይኒ-ዋሪ እንዲሁም በምስራቃዊ ትግራይ በአዲግራት አካባቢ ደግሞ ማርያ በመባል ይታወቃል።

አሸንፏ/አሸንድዬ/ ሻደይ/ የሁለት ነገሮች ስያሜ ነው። የመጀመሪያው በበዓሉ ጊዜ ሴቶች ተልትለው በገመድ ወገባቸው ላይ የሚያስሩት ስሩ ነጭ ሆኖ ሌላው ክፍሉ አረንጓዴ የሆነ የኮባ ቅጠል ትልትል የመሰለ ተክል ነው። ሁለተኛው ደግሞ ልጃገረዶች/ሴቶች በቡድን በቡድን እየሆኑ የሚጫወቱት ባሕላዊ ጨዋታ ስያሜ ነው። በተለይ በኸምጣና ቋንቋ 'ሻ' ማለት ላልሰት(ሰስት) ማለት ሲሆን 'ደይ' የሚለው ደግሞ 'ቱ' የሚለውን ቅጽል የሚወክል ሲሆን ይህም ስልሰት እንደማለት ሲሆን የድንግል ማርያምን እርገት በዓል(የፍልሰታ ጾም ፍቺን) ምክንያት በማድረግ ለሰስት ቀናት የሚከበር የልጃገረዶች ጨዋታ ነው።

አሸንፊ/አሸንፊዬ/ አይኒዋሪ/ ማሪያ/ሻደይ/ ሶለል/ አሁን ላይ በድምቀት የሚከበር ባህላዊ የሴቶች ጨዋታ መሆኑ ግልጽ ቢሆንም በበዓሉ ታሪካዊ አመጣጥ ላይ ግን ሁሉን የሚያስማማ ወጥ የሆነ መረጃ እስካሁን አልተገኘም። ይህ ጨዋታ ከቅድመ ልደት ክርስቶስ ጀምሮ የክረምቱን መውጣትና የበጋውን መምጣት በደስታና በሐሴት መቀበላቸውን ለማስታወስ የሚያከብሩት በዓል እንደነበር የሚገልጹ መረጃ ሰጪዎች ቢኖሩም በርካታ መረጃ ሰጪዎች ደግሞ የጨዋታው አመጣጥ ከክርስትና ሃይማኖት ጋር የተያያዘ እንደሆነና በዓሉ በሚከወንባቸው አካባቢዎች የክርስትና እምነት ከተስፋፋ በኋላ የተጀመረ እንደሆነ ያብራራሉ።

የበዓሉን አመጣጥ ከክርስትና እምነት ጋር ከሚያያይዙት መረጃ ሰጪዎች አብዛኞቹ የጨዋታው ታሪካዊ መሠረት የማርያም ሥጋ ፍልሰት እንደሆነ መረጃዎችን እያጣቀሱ ያብራራሉ። በዚህ መሠረት አሸንፊ/አሸንፊዬ/ አይኒዋሪ/ ማሪያ/ሻደይ/ ሶለል/ መሰረቱ የቅድስት ድንግል ማርያም በዓል ነው። ይህ በዓል የሚከበረው ነሐሴ 16 ቀን ሲሆን፣ ቅድስት ድንግል ማርያም ከዚህ ዓለም ያረገችበት፣ የፈለሰችበት ቀን ነው። ይህም በዓል ፍልሰታ/በዓለ ፅርገታ/ በመባል ይታወቃል። ከነሐሴ 1-15 ድረስ ጸም ይጸማል፤ ነሐሴ 16 ይፈታል። ይህ የጸም ጊዜ ሐዋርያት የማርያምን ፅርገት ወይም ትንሳኤ ለማየት በሚል የጸሙት ጸም ሲሆን በዚህ መነሻ የቅድስት ድንግል ማርያም እርገት ወይም ትንሳኤ በሚል እየተከበረ እንደመጣ ይነገራል።

ሌሎች ደግሞ የዚህ በዓል ጅምር ከክርስቶስ ልደት በፊት እንደሆነ የተለያዩ የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪኮችን በመጥቀስ ያብራራሉ። የመጀመሪያው በኖህ ዘመን የጥፋት ውሃ መጉደልን ለማብሰር እርግጧ ይዛ የመጣችውን ለምለም የወይራ ቅጠል መሠረት በማድረግ የዚህ በዓል ታሪክ ከክርስቶስ ልደት በፊትም እንደነበር ያብራራሉ (ዘፍጥረት 8:10-11) ። አንዳንዶች ደግሞ ይህን በዓል ከዮፍታሄ ልጅ ታሪክ ጋር አያይዘው ያስረዳሉ። የዮፍታሄ ልጅ አባቷ ሊያርዳት ሲነግራት ቆነጃጅት ጓደኞቿ ጋር በመሆን ቅጠሉን ታጥቀው የስንብትና የሙሾ ዝማሬን አቅርበዋል። (መጽሐፈ መሳፍንት ምዕራፍ 11:34-40) ።

ሌላው ስለ በዓሉ ታሪካዊ አመጣጥ የሚነገረው ታሪክ ይህ በዓል የአዲስ ዘመን መምጣትን ማብሰሪያ ሲሆን ክረምት ምንም እንኳ አዝዕትን በማብቀል ለሰው ልጆች ኑሮ መሰረታዊ ቢሆንም ዝናቡ፣ ዶፍ፣ ጎርፍ፣ ውሽንፍፍ፣ ብርዱ እና የሚያይልብት ከመሆኑ የተነሳ ሰዎች በቀላሉ የማይገኙ እንደሆነና ለማሳበራዊ ኑሮ አስቸጋሪ ከመሆኑ የተነሳ ክረምቱ በጨለማና መጥፎ ጊዜነት የሚመሰል ሲሆን ከዚህ በመነሳት ክረምቱና የክረምቱ ችግሮች እያለቁ መሆኑን እና አዲስ ዘመን መምጣቱን ለማሳሰብ የሚያስፈልጉትን ባህላዊ ጨዋታ እንደሆነ ይነገራል።

አሸንፊ/አሸንፊዬ/ አይኒዋሪ/ ማሪያ/ሻደይ/ ሶለል/ ባህላዊ ይዘቱ እጅግ ደምቆ የሚታይ የሴቶች ባህላዊ ጨዋታ ነው። ምንም እንኳን የጨዋታው ታሪካዊ ዳራ ከክርስትና ኃይማኖት ጋር ቢያያዝም አሁን ላይ በየአካባቢው በድምቀት የሚከበር ባህላዊ ጨዋታ ነው። ጨዋታው የየአካባቢው ባህልና እሴቶች ጎልተው የሚታዩበት ባህላዊ ክዋኔ ነው። በዋግኸምራ እስከ ቅርብ ጊዜ ክርስቲያኖችና ሙስሊሞች በጋራ ያከብሩት የነበረ ሲሆን በራያ ቆቦ ደግሞ አሁንም ሙስሊሙና ክርስቲያኑ በጋራ የሚሳተፉበት የልጃገረዶችና የሴቶች ባህላዊ ጨዋታ ነው።

አሸንፊ/አሸንፊዬ/ አይኒዋሪ/ ማሪያ/ሻደይ/ ሶለል/ በዓል በዋናነት ከነሐሴ 16 ጀምሮ ለተከታታይ ሶስት ቀናት የሚከበር ሲሆን ዝግጅቱ ግን እንደየ አካባቢዎቹ የሚለያይ ቢሆንም ከሁለት ሳምንት እስከ አንድ ወር ቀደም ብሎ ይጀምራል።

የጨዋታው ቀን ከመድረሱ በፊት የቡድን ምስረታ፣ የአልባሳትና ጌጣጌጥ ዝግጅት ይደረጋል። ቀኑ ሲቃረብ ደግሞ የጸጉር ስራት ይከናወናል። በዋዜማው ደግሞ የሻደይ/አሸንፊዬ/አሸንፊ ቅጠል ካለበት አፈላልጎ በማምጣት ጎንጉና የማዘጋጀትና ሌሎችም አስፈላጊ ዝግጅቶች በሙሉ ቀደም ብለው ይጠናቀቃሉ። ቀደም ተብሎ ከሚደረጉት ዝግጅቶች ውስጥ አንዱ የቡድን ምስረታ ነው። በተለየ የእድሜ ክልል ውስጥ የሚገኙት ሴቶች ከእድሜ ባልደረቦቻቸው ጋር በመንደር፣ በጎረቤት ወይም በጎጥ ይሰባሰባሉ። የህጻናቱ ቡድን በቅርብ የሚኖሩ የአንድ መንደር ነዋሪዎችን ሲይዝ የወጣቶቹ ግን ከተለያዩ መንደሮች ጭምር ሊሰባሰቡ ይችላሉ። የቡድን ዓባላቱ ብዛት ወጥነት ባይኖረውም በአብዛኛው በአማካይ ከ10-20 ይደርሳል። በቡድን ምስረታው ጊዜም ምንም አይነት የመደብ ልዩነት በመስፈርትነት አያገለግልም። በጨዋታው ጊዜ ከልጃገረዶቹ/ሴቶቹ ጋር የተወሰኑ ወንዶች ይሳተፋሉ። በየቡድኑ የወንዶቹ ቁጥር ከሁለት አይበልጥም። ዋና ተግባራቸው የመጀመሪያው ልጃገረዶቹ መንደር ለመንደር እየሞሩ ሲጫወቱ ጠብ እንዳይፈጠር ለመከላከል፣ ከአንዳንድ ዝርፊያና ትንኮሳም ለመጠበቅ ሲሆን ሌላው ደግሞ ጨዋታውን በነጻነት እንዲጫወቱ ሌሎች ወንዶችም ሆኑ ሴቶች ገብተው እንዳይረብሷቸው ዋስ ሆኖ ማገልገል ነው።

ሌላው ሰፊ የዝግጅት ጊዜና ጥረት የሚያስፈልገው ባህላዊ አልባሳትንና ጌጣጌጥን ማዘጋጀት ነው። አሸንፊ/አሸንፊዬ/ አይኒዋሪ/ ማሪያ/ሻደይ/ ሶለል/ ልጃገረዶች ከማንኛውም ጊዜ በበለጠ አምረውና ተውበው የሚወጡበት በዓላቸው ነው። ለዚህም የሚያስፈልጉ አልባሳትንና ጌጣጌጥን ያሰባሰባሉ፣ ያጸዳሉ። የራሷ የሌላትም ከዘመድ አዝማድ በውስት ታሰባሰባለች። ወላጆች በበኩላቸው ለልጆቻቸው አልባሳትን በመማዘት አልያም ይለቡበት የነበረውን ልብስ በማዘጋጀት ልጆቻቸውን ለበዓሉ ያዘጋጃሉ። በዋናነት የአንገት መስቀል፣ ማርዳ ፣ ድሪ፣ ለጆሮ ጉትቻ፣ ለእግር አልቦ፣ ለእጅ ድኮት፣ ለጣት ቀለበት፣ ባህላዊ አልባሳት፣ ጥልፍና ትፍትፍ ቀሚስ ያሰባሰባሉ። በዋዜማው ዕለት ነሐሴ 15 ቀን ኩል፣ ቅቤ፣ የጸጉር፣ የአንገት ጌጣጌጥ፣

ጫማና አልባሳት ያዘጋጃሉ። የአሸንዳ ቅጠሉን በነጩ ዘርፍ በኩል ወደታች በማድረግ በገመድ እያሰሩ ያዘጋጃሉ። በመጨረሻም በበዓሉ ዕለት የሚሰበሰቡበትን ሰዓት ቀጠሮ ይዘው ይለያያሉ።

በበዓሉ ዕለት ቀደም ሲል የተመሠረተው ቡድን ዓባላት በመንደሩ ካለ ግልጽ ሸንጎ/ቀይ ላይ ከተሰበሰቡ በኋላ ጨዋታ ከመጀመራቸው በፊት የቡድኑን አለቃ ይመርጣሉ። አለቃዎን ለመምረጥ በመስፈርትነት የሚያገለግሉት በእድሜ መብለጥ፣ ታማኝነት፣ ውበትና የጨዋታ ችሎታ ናቸው። የምትመረጠዎም አለቃ በጨዋታ ጊዜ የሚገኙ ስጦታዎችን ትይዛለች፣ ቡድኑን ትመራለች፣ የጨዋታ ሥረዓት ታስጠብቃለች እንዲሁም በአቀንቃኝነት ቡድኑን ታገለግላለች።

በዋግኸምራ አካባቢ የሻደይ ልጃገረዶች/ሴቶች በጠዋት ጨዋታቸውን ይጀምራሉ። ጨዋታው የሚጀመረው በአካባቢው ከሚገኝ ቤተ ክርስቲያን ነው። ወደ ቤተ ክርስቲያኑ እየሄዱም ሻደይ አበባ ሻደይ፣ ሻደይ ነሽ አሉ ቢያገሩ የሚል ዜማዎችን ይጫወታሉ። ወደ ቤተ ክርስቲያን የሚሄዱት አበባ ለመጣል ነው። ወደ ቤተ ክርስቲያኑ ቅጥር ግቢ በር ሲደርሱም ጫማቸውን አውልቀው ወደ ግቢው ይዘልቃሉ። ወደ ቤተ መቅደሱ ሲደርሱ በአንድነት ከሰገዱ በኋላ ጨዋታቸውን ይቀጥላሉ። በመቀጠል ከታጠቁት ሻደይ ጫፉን (ነጩን) በመቁረጥ ወደ ቤተ ክርስቲያኑ ደጅ ይበትናሉ። ይህም የሻደይ ልጆች አበባ ጣሉ ይባላል። ከዚያም “አበባ ጥለናል፣ የከርሞ ሰው በይን አትለይን፣ አታጋድይን፣ ለከርሞ ይህን ጊዜ በሰላም አቆይን” በማለት ታቦቷን ይማጸናሉ። በኸምጣኛም፡

ሻዱ ዳህና ለወ	ሻደይ በደህና ነይ
ሻዱ ዳህና ዲቁ	ሻደይ በደህና እለፊ
ሻዱ ተርች	ሻደይ መጣች
ሻዱ ዲቁች	ሻደይ አለፈች

የሚሉ ቃል ግጥሞችን ይደረድራሉ። እንዲሁም

ቤተ ክርስቲያኑን ሁሉ ዝም ብዬ አልፈዋለሁ፤
 ወይብላ ናት ሲሉኝ እሳለማታለሁ።
 አንቺ ወይብላ ማርም ስለቱ ስለቱ፤
 እናቴን አደራ አባቴን አደራ ስለኔ ልጅቱ።

በማለት በዜማ ይጫወታሉ።

ቤተ ክርስቲያኑን ለቀው ከመውጣታቸው በፊት በግቢ ውስጥ የተገኙ የኃይማኖት አባት ወይም አቃቤት ወይም ሌላ ማንኛውም ሰው “ተባረኩ፣ የከርሞ ሰው ይበላችሁ...” እያለ ይመርቋቸዋል። ከቤተ ክርስቲያን መልስ መጀመሪያ የሚኬደው በእድሜ ወደጎፉ የሀገር ሽማግሌ ወይም በመንግስት ሹምነት ወደሚታወቁ ሰው ቤት ነው። እዚህም ቤት አበባ ይጥላሉ።

ወደ ቤት በዘለቁ ጊዜም የቤቱን እማውራና አባወራ የሚያምግሱ ልዩ ልዩ ዜማዎችን እየደረደሩ ጭፈራቸውን ያደምቁታል። በታላቅ ሽማግሌ ቤት የተጀመረው የቤት ለቤት አበባ መጣል ወደ ሁሉም ቤት ይቀጥላል። በደብራቸው ወይም በጎጣቸው የሚገኙ ቤቶችን ድሃ ሃብታም የሚል ልዩነት ሳይኖር ሁሉንም ያዳርሳሉ። ከቤት ቤት ሲዘዋወሩ እመንገድ ላይ ላገኙት ሰውም ይጫወታሉ። በዚህ ጊዜም የተለያዩ ስጦታዎች ይሰጣቸዋል። ገጠር ላይ እንደ ከተማው ገንዘብ ሳይሆን የሚበላ የሚጠጣ መስጠት የተለመደ ነው። ያለው በእለቱ ካልሆነም በማግስቱ ይሰጣቸዋል። ማር ተበጥብጦ ወይም እርጎ ይቀርብላቸዋል። ነገ ኑ ከተባሉም በእለቱ አበባ ጥለናል በማለት ያለፏቸውንና ስጦታ ያልተቀበሉትን ቤቶች በማግስቱ ያዳርሳሉ። ስጦታው ሲሰጣቸውም አስተሊለፎ ለየ . . . . ስለል በየ እያሉ ይዘፍናሉ። ከዚያም ተመርቀው ወደሚቀጥለው ጨዋታ ያመራሉ። በእንደዚህ መልኩ ቀኑን ሙሉ ሲጫወቱ ውለው ሲመሽ በዕለቱ የተሰበሰበውን ስጦታ የቡድን አለቃቸው ታሳውቃቸውና ነገ በጠዋት እንገናኝ ተባብለው ይለያያሉ።

ይህንን ጨዋታ በዋናነትና በስፋት የሚጫወቱት ወጣት ሴቶች ወይም ልጃገረዶች ሲሆኑ የሀጻናትና የእናቶች የሻደይ ቡድኖችም የመሳተፉ ሁኔታ እየተስፋፋ ነው። በገጠር ህጻናት ትላልቆችን እየተከተሉ ይውላሉ እንጂ እራሳቸውን ችለው በቡድን መጫወት ብዙም የተለመደ አይደለም። በከተማ ግን ህጻናት በብዛት ሲጨፍሩ ይስተዋላል።

ሻደይ የሴቶች ጨዋታ ቢሆንም ወንዶችም ሚና አላቸው። የሚሳተፉትም ወጣት ወንዶችም ወይም ጎረምሶች ናቸው። የደብራቸው ወይም የመንደራቸው እናቶችም ሆኑ ወጣት ሴቶች ሲጫወቱ ይከተሏቸዋል። በይበልጥ የሚጫወቱት ግን ከወጣቶቹ ጋር ነው። ኮትና ቁምጣ ለብሰው ትክኛቸው ላይ ነጠላ ጣል ያደርጋሉ። ጎፈሬያቸውን አበጥረው፣ ጥርሳቸውን እየፋቁ፣ በእጃቸው ዱላ ይዘው ሲያጅቧቸው ይውላሉ። ጎረምሶቹ በዋናነት ሁለት ሚና አላቸው። የመጀመሪያው የጎጣቸውን/የደብራቸውን የሻደይ ተጨዋቾች ከሌላ ደብር ወይም ጎጥ የመጡ እንዳይተናኮሏቸው መጠበቅ ሲሆን ሁለተኛው ተግባራቸው ደግሞ የወደዱትን ቆንጆ ለማጨት ባህሉን በጠበቀ መንገድ ቅርርብ ወይም እውቅያ የሚፈጥሩበት አጋጣሚ ነው። በጭፈራው ወቅት ለመታየት ቀረብ እያሉ ጎንተል ያደርጓቸዋል። አንዱ ጎረምሳ የወደዳትን ቆንጆ ያሰረችውን ሻደይ ቆርጦ መልሶ ወደ እራሷ ይወረውራል። ይህም ወጣቱ ይህችን ልጃገረድ መውደዱን ምልክት ስለሚሆን ሌላ ሰው አይገነኝትም። ይህ ወጣት የወደዳትን ልጅ ለቤተሰቦቹ አላውቆ በወላጆቻቸው በኩል መተጫጨቱ ይፈጸማል።

የመጨረሻዋ ቀን ናፍቆታቸውን ለመጨረሻ ጊዜ የሚወጡበት ስለሆነ ሞቅ ደመቅ ባለ መልኩ ይጫወታሉ። በሶስተኛው ቀን በጊዜ ገንዘብ ማሰባሰቢያ ጨዋታቸውን ያጠናቅቃሉ። አንድ ማዕከላዊ ቦታ ላይ ሆነው ልዩ ልዩ ጨዋታዎችን ይጫወታሉ።

በመጨረሻም የሰጠታ ክፍፍል ይደረጋል። ለሕጻናቱ ሞቅሸሽ ይሰጣል። ሞቅሸሽ መጠኗ አነስተኛ መሆኑን ለማመላከት ነው። ለሕጻናት ሞቅሸሽ የሚሰጠው ትላልቆቹን እየተከተሉ ስለሚውሉ ሲሆን በከተማ ግን እራሳቸውን ችለው ይጫወታሉ። ትላልቆቹ ግን የተገኘውን አኩል ይከፋፈሉታል ወይንም ለቅቤና ማህተም መግዣ ያውሉታል። ወይንም ደግሞ ለቤተ ክርስቲያን ይሰጡታል። እናቶች ግን በጋራ ለግብዣ ያውሉታል እንጂ አይካፈሉትም። በገጠር ደግሞ ከየቤቱ የሚያሰባስቡት ሳንቲም ብቻ ሳይሆን ዱቄት፣ ማጣፈጫ ክክ፣ በርበሬና ቅቤ የመሳሰሉትንም ያሰባስባሉ። ይህንንም አይከፋፈሉም ይልቁንስ ዱቄቱን አቡክተው በመጋገር ከማጣፈጫው ጋር በማድረግ እናቶች ተሰባስበው ይመገባሉ።

በትግራይ አሸንጻ በዋናነት መከበር የሚጀምረው ነሐሴ 16 ቀን ሲሆን በዕለቱ በጠዋት የአሸንጻ ቅጠሉን እርስ በርሳቸው በወገባቸው ዙሪያ ያሰራሉ። የአሸንጻ ቅጠል አስተሳሰቦቻቸው፣ የአንገት ጌጦቻቸው፣ ጸጉራቸውን ሁሉ እርስ በርስ አስተካክለው፣ አምረውና ተውበው ለጨዋታው ዝግጁ ይሆናሉ። ወላጆች/እናቶች በበኩላቸው ባህሉ እንዳይረሳና እንዳይጠፋ በማለት በቤት ውስጥ ልጆቻቸውን ወደ አሸንጻ ከመላክ ባለፈ በበዓሉ ላይ ተገኝተው ይጫወታሉ። በአለባበስና በጌጣጌጥ አምረው፣ ተውበውና ተኳኩለው ከበሯቸውን እየመቱና እየዘለሉ አንድ ላይ ጨዋታቸውን ይጀምራሉ። በዚህ ባህላዊ ጨዋታ በመጀመሪያ በጋራ ሲገናኙ የሚከተሉትን ይዘፍናሉ።

መፀት መፀት አሸንጻ እምቦብ መፀት

መፀት መፀት አሸንጻ ብረይ መፀት ይላሉ። ይህ ማለት መጣች መጣች አሸንጻ መጣች ማለት ነው። በጨዋታው ልጃገረዶቹን ሁለት ወጣት ወንዶች አብረዋቸው ጻር ጻፍን በመሆን ይጫወታሉ። የወንዶቹ ዋነኛ ተግባር የሚጫወቱትን ልጃገረዶች መጠበቅ ነው። ልጃገረዶቹ ጨዋታውን እያደመቁ ከቀጠሉ በኋላ የመጀመሪያ ተግባራቸው አንድ ላይ በመሰባሰብ ወደ ቤተክርስቲያን መሄድ ነው። ወደ ቤተክርስቲያን ሲሄዱ የሚዘፍኑት ዘፈን አላቸው። ዘፈኑ እንደየቤተክርስቲያኑ/ደብረ/ ስያሜ የሚወሰን ይሆናል። አጥቢያቸው ገብርኤል ከሆነ የሚከተለውን ይሆማሉ።

ገብርኤል ለአቆካርኒ

ተራኤዶ ኢልካኒ ይላሉ። ይህ ማለት ገብርኤል ለአመቱ ያደረሰከን፣ የረሳሁህ መሰለህ ወይ እንደማለት ነው። ወደ ቤተክርስቲያን ለመግባት ሲሉ ሁሉም ልጃገረዶች የውጭው መግቢያ በር ላይ ተንበርክከው መሬቱን ስመው ይገባሉ። ቤተክርስቲያኑንም 3 (ሶስት) ጊዜ በመዞር ለዕለተ በዓሉ በሰላም ላደረሳቸው አምላክ ምስጋና ያቀርባሉ። በመቀጠልም ከብ ሰርተው **አይተኸን ክሊኒ ርግኸ**

ምስ ገብርኤል እየልልኸ ይላሉ። ይህ ማለት አታሰናክይኝ ላር ከገብርኤል ቤተክርስቲያን እንዳልቀር ማለት ነው። ቤት ለቤት በሚያደርጉት ጨዋታ ደሃ ሀብታም አይሉም፤ እንኳን አደረሳችሁ እያሉ መጀመሪያ ትልልቅ ሰዎች ቤት ይጀምሩና በየደረጃው ሁሉንም ያደርሳሉ። በጨዋታቸው ባለቤቶቹን በግጥም ያወድሳሉ፤ ለዚህ ጨዋታቸው የገንዘብ አልያም የዓይነት ሽልማት ያገኛሉ። በዓይነት የሚያገኙትን እንደ እንጀራ፣ ጠላና ሀብስት/አምባሻ/ እዚያው በልተውና ጠጥተው አመስግነው ይወጣሉ። ሽልማቱ በገንዘብ ከሆነ፣ ያለፈ ዓመት ስለትም ከሆነ ስለቱ ቀርቦ ምስጋና ያደርሳሉ። ቤት ለቤት እየዞሩ መጫወት በሚጀምሩበት ጊዜ የሚዘፍኑት የተለያዩ ዘፈን አላቸው። በመጨረሻም

ጎይታና አጋፋሪ

ክፈትና በሪ ዳሃርኬይት ሽሬ እያሉ ይጨፍራሉ። ይህ ማለት የቤቱ ባለቤት ክፈትልኝ በሩን እንዳትቆልፍብኝ ማለት ነው። በሁለተኛው ቀን የአሸንጻ ተጫዋቾች ጨዋታቸውን በየጎዳናውና በየመንገዱ ሽልሙን በማለት የሚጫወቱበት ዕለት ነው።

አሸንፎ ማሰራ ሽይደአሰሁ

ደህና ምለሰ ይላሉ። ይህ ማለት የዛሬ ዓመት በሰላም ያገናኘን እንደማለት ነው።

አብቀሽዳኔ እምበቦ ከይዳአዳ

ሰአን ምና ይላሉ። ይህ ማለት አሸንዳ እያለቀ ሰላምን ዳኛ አጥታ ሄደች እያሉ ይዘፍናሉ። በዚህ ሁኔታ ጨዋታው ከተጠናቀቀ በኋላ የየቡድኑ ስብስብ ወደ ቤተክርስቲያን በመሄድ በጨዋታው የተገኘውን/የተሸለሙትን/ ገንዘብ ለቤተክርስቲያን ለልዩ ልዩ አገልግሎት በመስጠት ለዓመት በሰላም ያድርሰን/ያድርሳችሁ/ በመባባል ወደየመጡበት መንደር እየጨፈሩና እየተጫወቱ በመሄድ ጨዋታው ይጠናቀቃል። ይህ ባህላዊ ጨዋታ በአንዳንድ የትግራይ አካባቢዎች ከነሐሴ 16-21 እስከ ሰባት ቀን ድረስ በዓለ ማርያም በማለት ያከብሩታል።

ይህ ጨዋታ በላስታ ላሊበላ አሸንፎ ተብሎ የሚጠራ ሲሆን በዚህ ጨዋታ ላይ የሚሳተፉት ልጃገረድ የሆኑ ሴቶች እና ሁለት ሴቶቹን የሚጠብቁ ወንዶች ሲሆኑ ጨዋታው ከነሃሴ 16 እስከ ነሃሴ 21 ቀን ድረስ ይከናወናል። በነዚህ ቀናቶች ልጃገረዶቹ እድሜያቸውን መሰረት በማድረግ የታጩት አንድ ላይ ያልታጩት ደግሞ ለብቻቸው በመሆን የሃብታም የድሃ ቤት ላይመርጡ በአካባቢያቸው በሚገኙ ነዋሪዎች ቤት በመሄድ

አሸንፎ ሽሽ አሸንዳ አበባ
ንሽ እርግፍ እንደ ወለባ
አሸንፎ አሸንዳ ሆይ
ንሽ እርግፍ አትይም ወይ

በማለት እየዘፈኑ እና እየተወዛወዙ አዲስ አመት መምጣቱን ከረምቱ ማለቁን፣ ድንግል ማርያም ማረጋገጥ በማወጅ ይጫወታሉ። የአካባቢው ነዋሪዎችም ለልጃገረዶቹ በስጦታ መልክ ቡች(ሙልሙል ዳቦ)፣ ጠላ፣ ኮረፌ እንዲሁም ወትት እና ወገሜት የሚመግቧቸው ሲሆን የሚሰጣቸው ስጦታ የጠላ ወይም የዳቦ እህል ከሆነ በአለቃዎ አማካኝነት በአቅማዳ ወይም በጆንያ ሰፍረው ከምርቃት፣ ከምክርና ከምስጋና ጋር ተቀብለው ይወጣሉ። ልጃገረዶቹም በስጦታ መልክ የተበረከተላቸውን አንድ ላይ በአለቃቸው ቤት በማሰባሰብ የምግብ የመጠጥ ዝግጅት በማድረግ የመስቀል ቀን ድግስ ደግሰው በአካባቢያቸው የሚገኙ ሰዎችን በመጥራት በማብላት እና በማጠጣት ምስጋና እና ምርቃትን በመቀበል በየአመቱ ያከብሩታል።

በራያ ቆቦ ደግሞ ይህ በዓል ሶለል የሚል መጠሪያ ሲኖረው በዚህ ጨዋታ ላይ የሚሳተፉት ልጃገረዶች ብቻ ናቸው። ጨዋታው የሚጀምረው ነሃሴ 15 ቀን ከሰዓት በኋላ ሲሆን እንደ ሁኔታው እስከ ጳጉሜ አምስት ቀን ድረስ የሚቀጥል ሲሆን በነዚህ ጊዜያትም ልጃገረዶቹ ከስራ እና ሌሎች መሰል ተግባራት ነጻ ስለሚሆኑ ሙስሊሞችም ክርስቲያኖችም አንድ ላይ በመሆን በክርስትናም በእስልምናም እምነት ተከታዮች ቤት እየገቡ የቤቱን አባወራና እማወራ በግጥምቻቸው በማወደስ እንዲህ እያሉ በአማርኛ ያዜማሉ።

ሶለለ ሶለለ ሶለለለ ሶለለ ከፈረስ አፍንጫ ሶለለ ይገባል ትንኝ .....ሶለለ ሶለለ ሶለለለለ
ሶለለ ሶለለ ሶለለለ ሶለለ የዚህ ቤት ባለቤት ሶለለ ጤና ይሰጥልኝ.....ሶለለ ሶለለ ሶለለለለ
ሶለለ ሶለለ ሶለለለለ ሶለለ ምድር ጭሬ ጭሬ ሶለለ አወግሁ መግላሊት.....ሶለለ ሶለለ ሶለለለለ
ሶለለ ሶለለ ሶለለለለ ሶለለ አረ እናንይ ድርጊ ሶለለ የልቤ መድሃት.....ሶለለ ሶለለ ሶለለለለ

በምላሹም በገጸ-በረከትነት ገንዘብ፣ የጠላ፣ የእንጀራና የዳቦ ሰብሎችንና ዱቄት ይበረከትላቸዋል። ለጊዜው ላይዘጋጁ ወይም የሌላቸው ሰዎች ስጦታ መስጠት ካልቻሉ ደግሞ ለሌላ ጊዜ የሚቀጥሯቸው ሲሆን፤ አንዳንድ ጊዜም እመቤቱ ማርያም እንደዚህ ካረገችልኝ ለከርሞው እንዲህ እናረግላችኋለን በማለት ስለትም ይላሉላቸዋል።

በዚህ ጨዋታ ጊዜ አንድ ቡድን የሆኑ ሴቶች በሌሎች ማኅበራዊ ክንዋኔዎች እና ሥነ-ሥርዓቶች ላይም አንድ ላይ የሚሆኑ ሲሆን ጨዋታውም ሲያበቃ የተበረከተላቸውን ገጸ በረከት በአንድ ላይ በመሆን ድግስ በመደገስ የመስቀል ቀን ቤተሰቦቻቸውን በመጥራት ግብዣ በማድረግ የባህላዊ ክብረ በዓሉ ፍጻሜ ይሆናል።

2.5. **የቅርሱ አስፈላጊነትና ጠቀሜታ** (Significance of the Intangible Cultural Heritage) የልጃገረዶች(የሴቶች) ጨዋታ በርካታ ፋይዳዎች አሉት። ይህንንም ማሳበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ሥነ-ልቦናዊና ፖለቲካዊ በሚሉ ምድቦች ከፋፍሎ ማየት ይቻላል።

ማሳበራዊ ፋይዳ፡ ጨዋታው የእድሜ እኩያዎች እርስ በርስ እንዲገናኙ፣ ፍቅር እንዲኖር፣ መነፋፈቅ እንዲሰጥ፣ ማሳበራዊ ግንኙነት እንዲጠነክር በአጠቃላይ በዓሉን የጋራ አድርጎ በአንድ መንፈስ ከመንቀሳቀስና ባህላዊ እሴቱን ከማጎልበት አንጻር ከፍተኛ ጠቀሜታ አለው። በጨዋታው የቡድን አደረጃጀት ሃብታምና ድሃ የማይለይበት በመሆኑ አብሮነትንና ኅብረትን መፍጠሪያና ማጠናከሪያ ነው። እንዲሁም በጨዋታው ቤት ለቤት እየተዘዋወሩ ሲጨፍሩ ገንዘብና ሌሎችም ስጦታዎችን የሚያሰባስቡ ቢሆንም የሚጫወቱት ገንዘብ በሚሰጣቸው ቤት ብቻ ሳይሆን ገንዘብ ባይሰጡም ምርቃታቸውን እንደሚለግሱ በሚታወቁ ችግሮች ሰዎች ቤትም ነው። ይህም አድሎን የሚያጠፋ፣ መከባበርንና መተሳሰብን የሚያሳድስት ባህል ነው። በጨዋታው ቀናትም የትጻር አጋር ፍለጋም ይካሄዳል። አንድ ወጣት የመረጣትን ልጅ ለአባቱ ነግሮ እንዲያጩለት ያደርጋል። የታጩትና ያልታጩትም ተለይተው ይታወቃሉ። ያልታጩት ወላጆቹ የገዙላትን ልብስ ለብሳ ስትወጣ የታጩት ግን ከአማቶቻና ከእጮቻዎ በተበረከተላት ጌጣጧች ተውባ ትወጣለች። ጨዋታው የቤተሰብ መመስረቻ ጅምር በመሆን ያገለግላል።

የባህላዊ ጨዋታው ተግባራዊነት በአጋሪያዎቻቸውና በአዘፋፈናቸው የማሳበረሰቡን ቁሳዊና መንፈሳዊ ባህል በማንጸባረቅና በመጠበቅ በኩል ሚናቸው ከፍተኛ ነው። ስለዚህ ጨዋታው የኅብረተሰቡን ማንነት በማሳየትና በመጠበቅ በኩል ፋይዳው ከፍተኛ ነው። ጨዋታው ቃላዊ ግጥሞችን በመደርደር የፈጠራ ችሎታን ማንጸባረቅያና ማጠናከሪያ መድረክም ነው። ሌላው በጨዋታው የተውሰ ልብስ ለብሰ መሳተፍ አስነዋሪ አይደለም፤ ያላት ለሌላት በመስጠት ጽዱ ሆኖ እንድትጫወት ታደርጋለች። ይህም ጨዋታው የመተሳሰብና የመደጋገፍ እሴትን ማጠናከሪያ መድረክ ነው።

ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ፡ የጨዋታው መከወኛ ዕለታት ሴቶች እጅግ ተውበውና አገጠው የሚሰነብቱባቸው በመሆኑ የበርካታ መዋቢያዎችና አዳዲስ ልብሶች ግኝትና ሽያጭ ይከናወናል። በመሆኑም ለነጋዴዎች ከፍተኛ ገቢ የሚያገኙበት ጊዜ ነው። ሴቶች ወገባቸው ላይ የሚያሰሩትን ተክል አዘጋጅተው ለሚሸጡና ለጸጉር ሰሪዎች በገቢ ምንጭነት ያገለግላል። ጨዋታው ቅርጽና ይዘቱን ይዞ እንዲቀጥል ከተደረገና እንክብካቤ ከተደረገለት የቱሪስት መስህብ በመሆን ከፍተኛ ኢኮኖሚያዊ አስተዋጽኦ ሊያበረክት ይችላል።

ሥነ-ልቦናዊ ፋይዳ፡ የቡድን ዓባላቱ ስብስብ የቤተሰብ የሃብት መጠን ግምት ውስጥ ሳይገባ ሁሉም ዓባል የመሆን መብታቸው ተጠብቆ በጋራ ተሰባስበው የሚጫወቱት በመሆኑ በሀብት ዝቅተኛ የሆኑ ቤተሰቦች ላሏቸው ልጆች ለውስን ቀናትም ቢሆን የእኩልነት ስሜትን ያላበሳሰቡ። ሥነ-ልቦናዊ እርካታን ያስገኛል። ምክንያቱም ልዩነት ሳይሆን አንድነትንና መተሳሰብ የሚጠናክርበት ነው። በአመት አንድ ጊዜ የሚካሄደው ይህ ጨዋታ ለሴቶች የነጻነትና የመዝናኛ ቀን ነው። ያለ ማንም ከልካይ በነጻነት ከጎደኞቻቸውና ከእኩቶቻቸው ጋር በነጻነት የሚዝናኑበት አጋጣሚ ነው። ስለዚህ ሥነ-ልቦናዊ እርካታን ያስገኛላቸዋል፤ ፈሽታቸውም ነው።

ፖለቲካዊ ፋይዳ፡ በዓሉ ሴቶች የሚዋቡበትና ወደ ውጭ ወጥተው የማይወቁትም ወጥተው እንዲጫወቱ ፈቃድ የሚያገኙበት በመሆኑ ይህ ወቅት ለሴቶች የነጻነት ቀን ነው። በጨዋታው የቡድን ዓባላት ያለማንም ጣልቃ ገብነት አለቃቸውን በነጻነት ስለሚመርጡ ዲሞክራሲያዊ ምርጫን ይተገብሩበታል።

ጨዋታው ከኃይማኖታዊነቱ ይልቅ ባህላዊ ጨዋታነቱ ያመዝናል፤ ምክንያቱም እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ የእስልምና ዕምነት ተከታዮችም በሻደይ ጨዋታ ይላተፉ የነበረ ሲሆን፤ በሶሌል ጨዋታ ላይ ደግሞ አሁንም እየተላተፉ ስለሆነ የሁለቱ ዕምነት ተከታዮችን ያስተሳስራል። ተፈቃቅሮ ለመኖርም እንደ አንድ አጋዥ ክስተት ሆኖ ያገለግላል።

ባጠቃላይ ጨዋታው ሴቶችን ብቻ ሳይሆን ወንዶችንም በተንከባካቢነትና በጠባቂነት የሚያሳትፍና የማሳበረሰቡ ማንነት ጎልቶ የሚታይበት ዘርፈ ብዙ ፋይዳ ያለው የልጃገረዶች አመታዊ ክብረ በዓል ነው።

3. **የቅርሱ መለያ ባህርያት** (Characteristics of the element)

3.1. **የቅርሱ ቁሳዊ መግለጫ** (Associated tangible aspects)

ይህ ባህላዊ የልጃገረዶች ጨዋታ በሚከወንበት ጊዜ እንደየአካባቢው ወግና ልማድ የተለያዩ ቁሳቁሶችን የሚጠቀሙ ሲሆን በዋነኛነት ሻደይ/አሸንድዬ/አሸንዳ የተባለውን ቅጠል በወገባቸው ዙሪያ ያስራሉ።

በራያ-ቆቦ ልጃገረዶች ትፍትፍ ወይም ሽንሽን የተባሉ ቀሚሶችን በማድረግ በላዩ ላይ መቀነት አስረው ጥርቅ፣ ሽንጎ የተባሉ ጫማዎችን አድርገው ወደ ጨዋታው ያመራሉ። ለአንገታቸው ድንብል መስቀል ወይም ድሪ፣ እጃቸው ላይ ድኩት እግራቸው ላይ አልቦ ለጆሮአቸው ጉትቻ እና ሽኳር ፣ በግራ ጆሮ የላኛው ክፍል ላይ ጌጣጌጦችን ያደርጋሉ። ከተሰሩት የጸጉር ስራዎቻቸው ላይም አሽኩቲ እና ናትራ የተባሉ ጥሩ መጻሕፍት ያላቸውን ቅጠሎች እንዲሁም የጃርት ወለባ በመሰካት ይዋባሉ። በእጃቸውም ቀጮ፣ ቁኒ-ቅል እና ናርጅ የተባሉ ቁሳቁሶችን ይይዛሉ። በጸጉራቸው ላይም ለሰው አይን ተብሎ አረንጓዴ፣ ቢጫና ቀይ ክሮችን አስረው ነጋሪት የተባለ የምት የሙዚቃ መሳሪያ ይይዛሉ።

በላስታ ላሊበላ ደግሞ ያልታጩ ልጃገረዶች አንገታቸው ላይ መስቀል በማድረግ ትፍትፍ የተባለ ሽማ ቀሚስ ከመቀነት ጋር የሚለብሱ ሲሆን የታጩት ልጃገረዶች ደግሞ ሲሶ ተብሎ የሚጠራው ቀሚስ ከመቀነት ጋር ለብሰው ጉትቻ፣ ቁርጥ፣ ማርዳ የሚባሉ ጌጣጌጦችን በማጥለቅ ይዋባሉ። ለጨዋታቸው ማድመቂያም ከበሮ ይይዛሉ።

የአሸንጻ በዓል ላይ ጥቅም ላይ ከሚውሉ ቁሳቁሶች፣ አልባሳትና ጌጣጌጦች መካከል ከጥጥ የተሰራ ጥልፍ ቀሚስ፣ በተለያዩ ቀለማት ያሸበረቁ የጃርሲ ቀሚሶች፣ ድሪ፣ ድኩት/የእጅ አምባር/፣ አንገታቸው ላይ በየደረጃው የሚደረግ 3/ሶስት/ መስቀሎች፣ ኩል፣ ቅቤ፣ የጆሮ ጉትቻ፣ መቀነት፣ የላስቲክ ጫማ፣ እንዲሁም ለበዓላቸው ማድመቂያ ከበሮ ይይዛሉ። በተጨማሪም ልጃገረዶቹን ጠባቂ ወንዶች የመጠበቂያ ዱላ፣ ጥርስ መፋቂያና የሀብስት/አምባሻ/ መቀበያ ከቆዳ/ማዳበሪያ/ የተሰራ ቦርሳ/ኮርጆ/ ሞኝቶ ናቸው። ለአሸንጻ ባህላዊ ጨዋታ የአሸንጻ ልጆች ሲወጡ በአልባሳትና ጌጣጌጦቻቸው ተውበው ነው። ህጻናት በግንባራቸው ዙሪያ ከጨሌ የተሰራ ጌጥ ያሰራሉ። ጸጉራቸውንም «ጋሜ» ይሰራሉ። በሹሩባቸው መሀል አናት ላይ አንድ ላይ በተገመደ አርንጓዴ፣ ቢጫና ቀይ ክር በመርፌ ቁልፍ እንደጌጥ ያሰራሉ። ኩል ቅንድባቸውንና ዓይናቸውን ይኳላሉ። አንገታቸው ላይ በመጀመሪያ አራት ህንቆ /ክብ ጌጥ/፣ ከዚያ በደረጃ ትንሽና ትልቅ መስቀል(ደብር) በክር ያሰራሉ። በብብትና ትከሻቸው ስር በክር የተሰራ ድሪ ያነግታሉ። ጆሮአቸው ላይም ጨሌ የገባበት ክብ ቀለበት ያንጠለጥላሉ። በአለባበስ ረገድ በተለያዩ ቀለማት ያሸበረቀና በየቁመታቸው ልክ የተሰፋ ጀበርባሬ ጃርሲ ቀሚሶች ይለብሳሉ። ከተለያዩ ቀለማት የተዘጋጁ ከላስቲክ የተሰሩ/ኮንጎ ጫማ ይጫማሉ። ወጣት ልጃገረዶችም ከጥጥ የተሰራ ባህላዊ ጥልፍ ቀሚስ፣ በተለያዩ ቀለማት ያሸበረቁ ጀበርባሬና አርንጓዴ መልክ፣ ልሙጥና በአገራር የተመታ የጃርሲ ቀሚሶች፣ ድኩት/የእጅ አምባር/፣ በአንገታቸው ዙሪያ በሶስት ደረጃ በክር መስቀል ያደርጋሉ። በአርንጓዴ፣ ቢጫ፣ ቀይና ወይንጠጅ ቀለማት ክሮች ጥለት የተሰራ መቀነት ያሰራሉ። በአንድ እጃቸውና ትከሻቸው ዙሪያ በክር የተሰራ ድሪ ያደርጋሉ። ጆሮአቸው ላይ ቀለበት መሰል ጉትቻ ያንጠለጥላሉ። ኩል ቅንድባቸውንና ዓይናቸውን ይኳላሉ፣ ቅቤ ይቀባሉ፣ ጫማቸውም በተለያዩ ቀለማት ከጎማ የተሰራ የጥላስቲክ ጫማ ነው። የጸጉር አሰራራቸውም እንደ ህጻናቱ ሁሉ «ጋሜ» ነው።

የሻደይ ጨዋታ ሲከወን ሙሉና ፍቅር ቁምጥ ጥልፍ ቀሚሶች፣ የእጅ ላይ አምባር፣ የእግር ላይ አልቦ፣ የአንገት ላይ መስቀል፣ ዱቄት፣ ቅቤ፣ ክክ፣ ወተት፣ ማር እና መሰል ቁሳቁሶች ጥቅም ላይ ይውላሉ። የሻደይ ወጣቶች በሚገባ ተጨንቀውና ተጠንቅቀው ይጋጌጣሉ። ሙሉ ጥልፍ ወይም ፍቅር ቁምጥ ቀሚስ ይለብሳሉ። ፍቅር ቁምጥ የሚባለው ከመቀነት በላይ የሚጠለፍ ነው። እጅጌው፣ አንገቱ ዙሪያ እንዲሁም ከደረቱ ላይ ጥልፍ ይኖረዋል። ወገባቸው ላይም መቀነት ያሰራሉ። ፍቅር ቁምጥን የሚለብሱት ወጣቶች ናቸው። ለእናቶች ሲሆን ከላይ ወደታች የሚወርደው ጥልፍ ብቻ ይኖረዋል። ወጣቶቹ ለእጮኝነት የደረሱ ሲሆን ይህም በአጋጌባቸው የሚለይ ይሆናል። የታጩቸው ድባ፣ ጠልሰምና ማርዳ ታሰራለች። ያልታጩቸው ግን ማርዳ አታሰርም። ያገቡም አብረዋቸው ሊካተቱ ይችላሉ። እነሱም መለያ አላቸው። አንድ ዱክት ከእጃቸው ያደርጋሉ። አግብተው ብዙ ያልቆዩና ልጅም ያልወለዱ ከሆነ ማርዳ ያደርጋሉ። ወጣቶቹ ከቆዳና ጨሌ የተሰሩ ጌጣጌጦችን በጭንቅላታቸው ላይ ያሰራሉ። ሁለት የተለያዩ መጠን ያላቸውን ከብር የተሰራ መስቀል በአንገታቸው ዙሪያ ያሰራሉ። ሁለቱ መስቀሎች በአንድ ማህተም አይታሰሩም። ሹክር የተባለ የጆሮ ጌጥ በላይኛው የጆሮ ክፍል ላይ ያደርጋሉ። ጸጉራቸውን ደግሞ ጋሜና ቁንጮ ይሰራሉ። እናቶች/አዋቂ ሴቶች ደግሞ ሙሉ ቀሚስ ይለብሳሉ። መቀነትም ያደርጋሉ። ሁለቱም እጃቸው ላይ ዱክት ያሰራሉ። ድሪና ከጥቁር ክር በተፈተሉ ድንብል ቀለበት ያደርጋሉ። ሁለቱም እግራቸው ቁርጭምጫምት አካባቢ አልቦ ያደርጋሉ። ሕጻናት ለአለባበሳቸው ብዙም አይጨነቁም። የተገኘውን ባህላዊ ቀሚስ ለብሰው ይወጣሉ። መቀነት አያሰሩም። ጆሯቸውን ይበሳሉ። ለጊዜው የሚሆን ከቆርቆሮ የተሰሩ ጌጦችን ያደርጋሉ። አንድ መስቀል ይታሰርላቸዋል። ጸጉራቸውን ከመካከል ላይ ብቻ ቁንጮ ይሰራሉ። ቅቤ ይቀባሉ።

3.2. የቅርሱ አካላዊ መገለጫ (Associated intangible Aspects)

አሸንጻ/አሸንጻዬ/ አይኒዋሪ/ ማሪያ/ሻደይ/ ሶለል/ ጨዋታ ላይ የጎዳና፣ የቤተክርስቲያን እንዲሁም የመኖሪያ ቤት አውዶች ከመኖራቸው የተነሳ እንደየአካባቢው ወግ ልማድና ዕምነት የተለያዩ አካላዊ እንቅስቃሴዎች የሚኖሩ ሲሆን በጎዳና ላይ የመዝፈን፣ የመወዛወዝ፣ እንዲሁም በቤተክርስቲያን ውስጥ ልጃገረዶች በመስገድ እና በመሳሰለም አምላካቸውን የማመስገን ተግባራትን ያከናውናሉ።

የአሸንዳ ልጃገረዶች ጨዋታቸውን በጭብጨባና ከበሮ በመምታት እየተሸከረከሩና እየዘለሉ ይጫወታሉ። ጨዋታው በተለይ ተምቤን አብይአዲ ተለይቶ በሚታወቅበት በ«ሀምብጣ»/እጅን ብብት ስር አድርጎ በሚወጣ ድምጽ/ያዘማሉ። ወንዶችና ሴቶችም «አውርስ» እያሉና እየዘለሉ በዓሉን ለማድመቅ የተለያዩ አካላዊ እንቅስቃሴዎችን ያደርጋሉ። ከተለያዩ አቅጣጫ ግንባራቸውን በእጃቸው ያዘ ቀና እያደረጉ ለጨዋታው እንዲሰባሰቡ ከጓደኞቻቸው ጋር በድምጽ ይጠራራሉ። በድምጹ መሰረት ከበሮአቸውን እየመቱና እየዘፈኑ ወደጋራ የመሰብሰቢያ ቦታቸው ይወጣሉ። የልጃገረዶቹ አጨዋወትና አጨፋፈር ዙሪያውን ክብ በመስራት፣ መሀል ላይ ዘፈን አውጭዋንና ከበሮ መቼቶችም እንዲሁ ሌላ ክብ በመስራት እየዞሩ ዘፈኑን በጋራ ከአውጭዋ በመቀበል ሲሆን፣ በጨዋታው አሸንዳቸውን እያወዛወዙ ጨዋታውን በዕልልታና በጭብጨባ ያደምታሉ።

በላስታ ላለበላ ባህላዊ ጨዋታው በሚከወንበት ጊዜ ያልታጩት ቁንጮ እና ጋሜ የታጩት ደግሞ አፈላሰ የተባሉ የጸጉር ስሬቶችን ተሰርተው ከከዋኞቹ መካከል አንዱ ልጃገረድ መሃል በመሆን ቀሪዎቹ ልጃገረዶች በእሷ ዙሪያ ክብ ሰርተው በመቆም በተረከዛቸው መሬትን ከወደ እግር ጣታቸው ከፍ በማለት የጎድን ስላሽ እየዞሩ እንዲሁም በአካባቢያቸው የሚታወቁትን አጅልጅል፣ ሶራ፣ ባውሽ የተሰኙ እና ሌሎች ባህላዊ ውዝዋዜዎችን ይከወናሉ።

የሻደይ ሴቶች ደግሞ ባህላዊ ቀሚስ ለብሰው፣ ጸጉራቸውንም በባህላዊ መንገድ ተሰርተው፣ ልዩ ልዩ ጌጣጌጦችን በአንገታቸው፣ በእጆቻቸውና እግሮቻቸው ላይ አድርገው በማጨብጨብ፣ በመዝለል፣ እስከስታ በመምታትና ሌሎችም ልዩ ልዩ እንቅስቃሴዎችን በማድረግ ይጨፍራሉ። በመንገድ ላይ ሲጓዙ የተለያዩ ዜማዎችን የሚያዘሙ ሲሆን በጭብጨባና ወደላይ በመዝለል ይታጅባል። ወደ ቤተ መቅደሱ ሲደርሱ በአንድነት ከሰገዱ በኋላ ጨዋታቸውን ይቀጥላሉ። ክብ በመስራትና በጋራ በመንቀሳቀስ “ሰለለየ” ይጫወታሉ። አቀንቃጅና ሌላ አንዲት ተጫዋች ወደ መሃል በመግባት፣ የመቀነታቸውን ጫፍ በግራና በቀኝ እጃቸው በማወዛወዝ፣ የቀኝና የግራ እግራቸውን ተራ በተራ በማንሳት፣ በማንከስና ቦታ በመቀያየር ይጨፍራሉ። እስከስታ እየመቱ በድምቀት ይጨፍራሉ።

በራያ ቆቦ ደግሞ ልጃገረዶቹ ቀጭን (አንድ እግራ)፣ አሳ-ሰሬት፣ አፈላሰ የሚባሉ የጸጉር ስራ ስልቶችን በመስራት በአካባቢያቸው በሚገኙ መኖሪያ ቤቶች እየገቡ በቤቱ በር ፊት ለፊት ላይ ክብ ሰርተው በመቆም አንዱ የምታወጣው ልጅ መሃል ላይ ገብታ፣ በእጆቹ መቀነታን በመያዝ፣ ከወገዷ በርከክ በማለት፣ ተረከቧን ከመሬት ላትነቅል የፊት እግሯን ወደ ቀኝ እና ወደ ግራ ከመላ ሰውነቷ ጋር እያንቀሳቀሰች በመወዛወዝ ስታወጣ ሌሎችም ልክ እንደሷ በመወዛወዝ የምታወጣውን የሶለል ዘፈን ይቀበሏታል። በተጨማሪም እንደሙዚቃው ሁኔታ በመሃል ላይ ነጋሪት(ከበሮ) እየተመታ እስከስታ ይመታሉ።

4. ኢንቬንቶሪ ከተደረገው ቅርስ ጋር በተያያዘ ተሳትፎ ያላቸው ግለሰቦችና ተቋማት፡-

4.1 የቅርሱ ፈጣሪዎች/ተግባሪዎች/አክሲዮኖች/መጠሪያ ስም፡-ይህ የልጃገረዶች(የሴቶች) ባህላዊ ጨዋታ የትግራይ እና የአማራ ህዝቦችን የሚያስተሳስር የጋራ ባህላዊ እሴት ሲሆን በሁለቱ ክልል ህዝቦች ዘንድ በስፋት ይከወናል። በዚህ ጨዋታ ላይ በዋናነት ያላገቡ ልጃገረዶች የሚጫወቱ ቢሆንም በዋግኸምራ አካባቢ ግን እናቶችም ይከውኑታል። ይህ ባህላዊ ጨዋታ በዋናነት የልጃገረዶች ባህላዊ ጨዋታ ቢሆንም ከራያ-ቆቦ ውጭ በሌሎች አካባቢዎች ሁለት ታዳጊ ወንድ ወጣቶች ተሳታፊ ይሆናሉ። በዚህ ባህላዊ ጨዋታ በዋናነት ያላገቡ ልጃገረዶች ሲሆኑ በዋግኸምራ አካባቢ ደግሞ እናቶችም ይሳተፋሉ። ይህ የልጃገረዶች ክብረ በዓል የሙያ ምድብ አይለይም።

4.2. ሌሎች ተሳታፊዎች/ባለቤቶች/ጠባቂዎች፡- በዋናነት ለቅርሱ ጥበቃና እንክብካቤ የሚያደርጉት የአካባቢው ማኅበረሰብ አባላት ናቸው። ይህ የልጃገረዶች ክብረ በዓል ትክክለኛ ትውፊቱን ጠብቆ ከትውልድ ወደ ትውልድ እንዲሸጋገር እናቶች፣ ግለሰቦች ህጻናትና ታዳጊዎችን በትውፊታዊው ጨዋታ ዙሪያ በጽንሰ ሃሳብ እና በተግባር በማስተማር ቅርሱ እንዳይጠፋ እና እንዲለማ ከፍተኛ አስተዋጽኦ እያበረከቱ ነው።

4.3. ቅርሱን ለማየት ወይም ለመድረስ ያሉ ስርዓቶችና ደንቦች/Access rules or procedures/- የቅርሱን ክዋኔ ለማየት ለመድረስ ወይም ለመከወን የተጠቀሰ ምንም አይነት ገደብ የለም።

5. የቅርሱ ቀጣይነትና ደህንነት፡-

5.1. ቅርሱ አሁን የሚገኝበት ሁኔታ/ current status/- ጨዋታው ከጊዜ ወደ ጊዜ በከፍተኛ ድምቀት በመከበርና በመተግበር ላይ ይገኛል። በአሁኑ ሰአት ጨዋታው ምንም እንኳን በብዙ የገጠር አካባቢዎች ትክክለኛ ትውፊቱን መሰረት በማድረግ የሚከወን ቢሆንም በከተማ ግን ከባህል ወረራ፣ ከቴክኖሎጂ መስፋፋት እና ከሌላዊነት ተጽእኖ የተነሳ ትውፊታዊው አጨዋወቱ እየተቀየረ እና ከጨዋታው ባህላዊ እና መንፈሳዊ እሴቶች ይልቅ ገንዘብ መሰብሰቢያ ዘዴ እየሆነ እንደመጣ አስረጅቶ ይገልጻል። በዘፈኖቹ ይዘት እና ባከዋወን ሥነ-ሥርዓቱ ላይም ለውጦች የሚስተዋሉ ሲሆን

ባህላዊ ጨዋታውን ለማጎልበት በከተሞች የሚተገበሩ የፌስቲቫልና የህዝብ ንቅናቄ ዝግጅቶች ትክክለኛውን የባህላዊ ጨዋታ ይዘት እየቀየሩት መጥቷል።

5.2. ቅርሱን ከትውልድ ወደ ትውልድ ማስተላለፊያ መንገዶች፡- የቅርሱን ከዋኔ ትክክለኛ እና ትውፊቱን ጠብቆ ለማስተላለፍ ዋነኛውና ተቀዳሚው ተግባር ቅርሱን በትውፊታዊው የአለባበስ፣ የአጋጭ እና የዜማ እና የሥርዓት ቅደም ተከተል ጠብቆ መተግበር ሲሆን ከዚህ በተጨማሪ በቅርሱ ዙሪያ ጥናትና ምርምር ማድረግ፣ ከዋኞችን ማበረታታት፣ ማጎረባረብ፣ ባህሉን እንዲያውቅ የግንዛቤ ስራ መስራት እና በትክክለኛው መንገድ እንዲተገብረው ማድረግ ተገቢ ነው። በየአመቱ ልጃገረዶች እየወጡ በጨዋታው መሳተፍ መቻላቸው ለቀጣይነቱ ማረጋገጫ በመሆኑ ልጆች ወጥተው እንዲጫወቱ ባለመክልከልና በማበረታታት፣ በጨዋታው ላይ እየተቀላቀሉ ያሉ ጠቃሚ ያልሆኑ ገጽታዎችን በመክላከል፣ ባህላዊ ጨዋታውን በተለያዩ መንገዶች በማስተዋወቅ፣ በተጨማሪም ከዋኔውን በምስል፣ በድምጽና በጽሑፍ ቀርጾና ሰንዶ በማስቀመጥ ለትውልድ ማስተላለፍ ይቻላል። የሚመለከታቸው የመንግስት ተቋማት በሙሉ ለባህላዊ ጨዋታው ቀጣይነት የሚሰሩ ማናቸውም ተግባራትን በመምራትና በመደገፍ ለባህሉ ቀጣይነት አስተዋጽኦ ማድረግ ይችላሉ።

5.3. ቅርሱን ለመተግበር ያሉ ሥጋቶች፡-

5.3.1. አካላዊ / ቁሳዊ ሥጋት/ physical threat/- ከአካባቢ የአየር ለውጥ ጋር ተያይዞ ቅጠሉን እንደ ቀድሞው በቀላሉ ማግኘት አይቻልም። ባህላዊ ጌጣጌጦችንም በቀላሉ ማግኘት አስቸጋሪ እንደሆነ አስረጃጆች ገልጸዋል።

5.3.2. ማጎረባረብና ኢኮኖሚያዊ ሥጋቶች/socio-economic threats/- በጨዋታው የሚመሰረቱ ቡድኖች በጣም እየበዙ ከመምጣታቸው ጋር ተያይዞ ወላጆች አድርሰናል እያሉ ልጆቹን መመለሳቸው አሉታዊ ተጽእኖ እያሳደረ እንደሆነ ተገልጿል። ከባህል ወረራ ከቴክኖሎጂ መስፋፋት እና ከሌላዊነት ተጽእኖ የተነሳ ትክክለኛ እና ትውፊታዊው የጨዋታ ይዘት እየተቀየረ እንደሆነና በዘፈኖቹ ይዘት፣ በአለባበስ፣ አገልግሎት፣ በጸጉር ስሬት እና ባከዋውን ሥነ-ሥርዓቱ ላይም ለውጥ እየመጣ እንደሆነ እና አልፎ አልፎ ከባህሉ ውጭ በሆነ መልኩ መንገድ በመዝጋት መኪና መንገድ ላይ በመጫወት አደጋ እየደረሰ እንደሆነ እና ከጨዋታው ባህላዊ እና መንፈሳዊ እሴቶች ይልቅ ገንዘብ መሰብሰቢያ እየሆነ እንደመጣ በዚህም ጎበዘተሰቡ ተሳታፊዎች ለባህሉ የሚሰጠው ትኩረት እየቀነሰ መምጣቱ እንዲሁም በራያ-ቆቦ አካባቢ ባለው የልጃገረዶች የአረብ ሃገር ስደት የከዋኞች ቁጥር እየተዳከመ መምጣቱን አስረጃጆች ገልጸዋል።

5.4. ለቅርሱ ቀጣይነት እየተደረጉ ያሉ እንክብካቤዎች፡- የአካባቢው ማጎረባረብ ጨዋታውን በመከወን ለቅርሱ ቀጣይነት ከፍተኛ አስተዋጽኦ በማድረግ ላይ ይገኛል። የቅርስ ጥናትና ጥበቃ ባለሥልጣን፣ የክልል ባህልና ቱሪዝም ቢሮዎች፣ በየአካባቢው የተቋቋሙ ዩኒቨርሲቲዎችና ሌሎችም ተቋማት ጨዋታውን ደክመንት በማድረግ፣ ጥናት በማከናወን፣ በማስተዋወቅና በማስተባበር የጥበቃና የእንክብካቤ ስራ እየሰሩ እንደሆነ መረጃ ሰጪዎች ገልጸዋል። ከዚህ በተጨማሪ በየአካባቢው የሚገኙ የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት በከዋኔው ላይ ጥናትና ምርምር በማድረግ ለቅርሱ ቀጣይነት አስተዋጽኦ በማድረግ ላይ መሆናቸውም ተገልጿል።

6. የመረጃ አሰባሰብና ጥንቅር (Data gathering and inventorying)

6.1 በኢንቬንተሪው ወቅት የጎብረተሰቡ፣ የቡድኖችና ግለሰቦች ተሳትፎ መግለጫዎች (Consent from and involvement of the community/group in data gathering and inventorying)

አሸንዳ/አሸንድዬ/ አይኒዋሪ/ማሪያ/ሻደይ/ሶለል/ የኢትዮጵያ ልጃገረዶች ክብረ በዓል አካባቢ የማይዳሰስ ቅርስ ኢንቬንተሪ በተከናወነበት ወቅት ከፌዴራል እስከ ክልል የሚመለከታቸው የመንግሥት ዓካላት እንዲሁም ኢንቬንተሪው የተካሄደባቸው የክልሎቹ፣ ዞኖቹ እና ወረዳዎቹ ባህልና ቱሪዝም ቢሮዎች ሃላፊዎችና ባለሙያዎች እንዲሁም የቅርስ ጥናትና ጥበቃ ባለሥልጣን የኢንታንጀብል ቅርሶች ኢንቬንተሪ ባለሙያዎች በከፍተኛ ሃላፊነትና ተነሳሽነት በኢንቬንተሪው ላይ ሙሉ ተሳትፎ አድርገዋል። በዋናነት ደግሞ ኢንቬንተሪው በተካሄደባቸው ሁሉም አካባቢዎች የሚገኙ የአካባቢው ሽማግሌዎች፣ ታዋቂ ግለሰቦች፣ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን ሊቃውንትና የኃይማኖቱ መሪዎች፣ ምሁራንና የመንግስት የስራ ኃላፊዎች፣ በተለይ ደግሞ የበዓሉ ከዋኝ የሆኑት ልጃገረዶችና ሌሎች መረጃ ለመሰብሰብ በተደረጉ ቃለመጠይቆችና የቡድን ውይይቶች ላይ በነጻነት ተሳትፈዋል።

6.2 ኢንቨንተሪ የተደረገውን ቅርስ ለመጠቀም ያሉ ገደቦች (Restriction, if any, on use of inventoried data)

በሀገር አቀፍ ደረጃ የማይዳሰስ (ኢንታንጂብል) ቅርሱን ለማስተዋወቅና ለቅርሱ ባለቤቶች ባህል ዕድገት ጥረት በግብዓትነት መጠቀም ክልከላ የለውም። ነገር ግን ማንኛውም ሰው ወይም ህጋዊ ሰውነት ያለው ዓካል መረጃውን ከሚመለከተው ዓካልና ከባህሉ ባለቤቶች ፈቃድ ላይ ላይ ለንግድና ትርፍ፣ የግል ጥቅምን መሠረት ላደረጉ ሌሎች ተግባራት ወይም ከባህሉ ጋር ተፃራሪ ለሆኑ ተግባራት መጠቀም የሀገሪቱ ሕግ በሚደነግገው መሰረት ተጠያቂነትን ያስከትላል።

6.3. ምዝገባው የተካሄደበት ቀንና ቦታ (Date and place of data gathering)

ምዝገባው የተካሄደው ነሐሴ 21 ቀን 2010 ዓ.ም (August 27, 2018) ነው። ይህን ኢንቨንተሪ ለማከናወን መረጃ የተሰበሰበው በአማራ ክልል ከዋግኸምራ ዞን፣ ሰሜን ጎንደር ዞን፣ ሰሜን ወሎ ዞን ላስታ ላሊበላ፣ መቄት እና ራያ ቆቦ ወረዳዎች እንዲሁም በትግራይ ክልል እንደርታ፣ ተንቤን፣ አዲግራትና አክሱም አካባቢዎች ነው።

6.4 ቅርሱን በሀገር አቀፍ ደረጃ የመዘገበው አካል (Responsible body to the National Inventory /register of the element)

ቅርሱን በአገር አቀፍ ደረጃ የመዘገበው በቅርስ ጥናትና ጥበቃ ባለሥልጣን የቅርስ ኢንቨንተሪ፣ ቁጥጥርና ደረጃ ማውጣት ዳይሬክቶሬት ባለሙያዎች (አንዱዓለም አሰፋ፣ ጌዲዮን ሙላቱ፣ ቀለጺ መኮንን፣ ደረጃ ዋሴና ገዛኸኝ ግርማ ናቸው። ኢንቨንተሪውን ያጸደቀው የባለሥልጣኑ የሰራ ክፍል /Approved by/ በቅርስ ጥናትና ጥበቃ ባለሥልጣን የቅርስ ኢንቨንተሪ፣ ቁጥጥርና ደረጃ ማውጣት ዳይሬክቶሬት ነው።

ደሳለኝ አበበ

6.5 የሥራ ክፍሉ ኃላፊ _____ የቅርስ ኢንቨንተሪ ቁጥጥርና
ፊርማ _____ ደረጃ ማውጣት ዳይሬክቶሬት
ቀን _____ ዳይሬክተር

